

wiążującego systemu prawnego. Wykazanie tej zasady jest jego niezaprzeczalnym dorobkiem. Dokonana w książce analiza dziejów udostępniania zasobu w polskich archiwach państwowych pozwala na zrozumienie wielu niuansów tego procesu – czytelnik zyskuje możliwość lepszego zrozumienia przyczyn zmian oraz ich związku z poszczególnymi okresami naszych dziejów. Nie tylko z tego względu wydawnictwo *Ku przyszłości otwartej* powinno stać się lekturą obowiązkową wszystkich odpowiedzialnych za udostępnianie zasobu archiwalnego.

Krzysztof Strykowski

***Archiwistyka cyfrowa i nauki pomocnicze historii w edukacji archiwalnej. Problemy dydaktyki archiwistyki*, red. naukowa Alicja Kulecka, Warszawa 2016, ss. 157.**

Problematyka związana z kształceniem przyszłych archiwistów w zakresie zarządzania dokumentacją elektroniczną i archiwum cyfrowym nie jest zagadnieniem nowym. Środowisko archiwalne, reagując na dynamiczne zmiany technologiczne i prawne (m.in. związane z informatyzacją administracji publicznej), podejmuje inicjatywy związane z udoskonalaniem procesu edukacyjnego w takim kierunku, aby treści nauczania były adekwatne do potrzeb kształcących się, ale też do rzeczywistych wymagań rynku pracy. Prezentowany zbiór studiów, będący pokłosiem konferencji i paneli dyskusyjnych zorganizowanych przez Sekcję Edukacji Archiwalnej Stowarzyszenia Archiwistów Polskich (dalej SEA SAP) w latach 2013 i 2014, cieszy się bardzo dużym zainteresowaniem – do tego stopnia, iż kilka dni po ukazaniu się wydawnictwa jego nakład został wyczerpany. Zbiór studiów pod redakcją Alicji Kuleckiej, przewodniczącej SEA SAP, jest próbą odpowiedzi na istotne problemy związane z dydaktyką archiwistyki, nad którymi toczą się dysputy w środowisku archiwalnym.

Prezentowana publikacja została podzielona na dwie części. Na pierwszą z nich składa się sześć tekstów dotyczących szczegółowych zagadnień archiwistyki cyfrowej. Druga poświęcona została roli i znaczeniu nauk pomocniczych historii w nauczaniu archiwalnym. Dodatkowo zbiór został wzbogacony o streszczenia w języku angielskim.

Zasadnicze części zbioru poprzedza artykuł wprowadzający autorstwa Alicji Kuleckiej (pt. *Kształcenie kompetencji archiwistów w kontekście potrzeb i funkcji społecznych*) stanowiący próbę podsumowania dysput środowiska archiwistów i dydaktyków archiwistyki dotyczących modelu kształcenia przyszłych absolwentów studiów i specjalności archiwalnych. Autorka tekstu nawiązała do wytycznych dotyczących kształcenia przyszłej kadry archiwalnej, wypracowanych przez SEA SAP i ogłoszonych w 2010 r. jako „Model kom-

petencji zawodowych archiwistów i zarządców dokumentacji". Nad stworzeniem sylwetki absolwenta studiów lub specjalności archiwalnej pracowali przedstawiciele wiodących ośrodków kształcących archiwistów, a więc: Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu, Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie, Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu czy Uniwersytetu Warszawskiego. Autorka zwróciła uwagę na ścisłe związki kształcenia archiwistów z nauczaniem historii i innych nauk humanistycznych. Kształcenie archiwistów, w opinii autorki, powinno być procesem wszechstronnym, zawierającym treści z różnych dziedzin i nauk społecznych, obecnie też zawierającym umiejętności informatyczne.

Pierwsza część zbioru studiów została poświęcona rozważaniom związanym z problematyką archiwistyki cyfrowej. Przybliżono m.in. kwestie związane z nowymi metodami nauczania i możliwościami ich wykorzystania w dydaktyce archiwistyki, prawną ochroną dóbr niematerialnych i potrzebą wprowadzenia elementów prawa z tego zakresu do programów studiów archiwalnych. Przedstawiono również doświadczenia w zakresie prowadzenia zajęć z wykorzystaniem nowych technologii w uniwersyteckim nauczaniu archiwalnym, m.in. model studiów i zajęć w Mid-Sweden University oraz wykorzystanie systemów i programów informatycznych podczas realizacji specjalności w polskich ośrodkach akademickich.

Anna Sobczak (*Nowe trendy w edukacji i możliwość ich zastosowania w nauczaniu archiwistyki*) przedstawiła przegląd literatury zagranicznej dotyczącej zagadnień związanych z wykorzystaniem nowoczesnych metod i narzędzi nauczania. Zwróciła też uwagę na coraz liczniejsze publikacje obcojęzyczne dotyczące problemów, przed którymi stają archiwiści w związku z rozwojem technologii cyfrowej. Autorka opisała nowe możliwości wykorzystania potencjału mediów społecznościowych w procesie edukacyjnym (a także możliwości związanych z wykorzystaniem ich jako sposobu przekazywania wiedzy, udostępniania materiałów dydaktycznych itp.). Przedstawiła również możliwości wykorzystania potencjału Internetu, np. do prezentowania różnego rodzaju materiałów *online* lub też kształtowania wizerunku archiwów. Zwróciła uwagę na niezbędne w nauczaniu archiwistów i zarządców dokumentacji programy i systemy komputerowe. W artykule, podobnie jak w innych tekstach zbioru, zasygnalizowany został problem związany z niedostatkiem opracowań polskojęzycznych dotyczących zarządzania dokumentacją elektroniczną i zagadnień archiwów cyfrowych.

Dorota Drzewiecka w artykule pt. *O potrzebie kształcenia „archiwistów cyfrowych”* przedstawiła najważniejsze akty prawne, kształtujące nowoczesną administrację i proces zarządzania dokumentacją w administracji państwowej, typy archiwów cyfrowych oraz scharakteryzowała modele i treści kształcenia w zakresie archiwistyki cyfrowej realizowane w polskich ośrodkach akademickich. We wnioskach Drzewiecka postulowała potrzebę ciągłego rozwoju

kadry naukowej i wykorzystanie najnowszego oprogramowania do prowadzenia zajęć, ale też przypomniała, że „archiwista cyfrowy” powinien być wyposażony w szeroką wiedzę na temat funkcjonowania kancelarii i tradycyjnego obiegu dokumentu.

Kolejny tekst, autorstwa Marka Konstankiewicza (*Kompetencje w zakresie prawnych aspektów ochrony własności intelektualnej i dóbr osobistych w cyfrowym warsztacie archiwisty*), został poświęcony rozważaniom na temat potrzeby wprowadzenia zagadnień związanych z prawną ochroną dóbr niematerialnych do programów uniwersyteckich studiów archiwalnych. Autor przedstawił m.in. katalog dóbr niematerialnych chronionych przez prawo, a także postulaty doksztalcania kadry archiwalnej w tym zakresie.

Göran Samuelsson w artykule pt. *Teaching digital archive science at Mid Sweden University* przybliżył projekt kształcenia archiwistów cyfrowych w oparciu o utworzone dla potrzeb edukacyjnych wirtualne archiwum, na zasób którego składają się dokumenty elektroniczne (*born digital records*) i zdigitalizowane (*digitized records*), a także zaprezentował przykładowe scenariusze zajęć i projektów realizowanych w ramach kształcenia archiwistów.

Magdalena Biniś-Szkopek w artykule pt. *Pierwszy polski internetowy program do nauki paleografii łacińskiej. IND – In nomine Domini... (garść refleksji)* opisała etapy prac związanych ze stworzeniem pierwszego polskiego programu do nauki paleografii łacińskiej, wzorowanego na rozwiązaniach europejskich w tym zakresie, przedstawiła funkcjonowanie i możliwości wykorzystania programu w *e-learningu*. Wykorzystanie Zintegrowanego Operacyjnego Systemu Informacji Archiwalnej (ZoSIA) podczas zajęć metodycznych w Instytucie Historii UW zaprezentowała natomiast Alicja Kulecka (*Cyfrowe Archiwum Dydaktyczne: ZoSIA w Instytucie Historycznym UW*).

Część drugą, poświęconą naukom pomocniczym historii w edukacji archiwalnej, otwiera artykuł Tomasza Matuszaka, prezentujący podręczniki do nauk pomocniczych historii (*Rola i znaczenie podręczników do nauk pomocniczych historii w procesie kształcenia archiwistów*) i możliwości ich wykorzystania w nauczaniu archiwalnym. Istotną częścią tekstu jest fragment poświęcony roli tychże nauk w kształceniu studentów, przede wszystkim archiwistów. Autor podkreślił nierozzerwalne związki archiwistyki z historią i jej naukami pomocniczymi, a także konieczność zachowania kursu tychże nauk w programach studiów i specjalności archiwalnych oraz potrzebę „odkrywania i zastosowania nowych funkcji nauk pomocniczych historii” (s. 105). Podobne stanowisko przedstawiła Magdalena Biniś-Szkopek w artykule pt. *Dyplomatyka jako NPH w nauczaniu archiwalnym – wczoraj i dziś*, wskazując na przykładzie dyplomatyki, iż wiele przedmiotów realizowanych w toku edukacji archiwalnej wywodzi się z nauk pomocniczych historii, a więc nauk pozwalających na poznanie źródeł historycznych.

Marcin Hlebionek w tekście pt. *Nauki pomocnicze historii w programie kierunku studiów archiwistyka i zarządzanie dokumentacją na Uniwersytecie Mikołaja Kopernika w Toruniu* przedstawił dzieje specjalności archiwalnej, okoliczności powstania kierunku archiwistyka, a także miejsce nauk pomocniczych historii w programach studiów archiwalnych realizowanych w toruńskim ośrodku akademickim.

Zagadnieniom geografii historycznej i jej miejsca w procesie kształcenia archiwistów został poświęcony tekst Magdaleny Heruday-Kielczewskiej (*Wykorzystanie geografii historycznej i historii kartografii w nauczaniu archiwalnym*). Ostatni artykuł, autorstwa Alicji Kuleckiej, dotyczy teorii wartościowania źródeł oraz znaczenia nauk pomocniczych w procesie oceniania przekazów źródłowych.

Autorzy tekstów, zarówno części pierwszej, poświęconej archiwistyce cyfrowej, jak i drugiej, traktującej o tradycyjnych naukach pomocniczych historii, byli zgodni co do potrzeby utrzymania kanonu nauk pomocniczych historii w edukacji archiwalnej jako koniecznych w warsztacie badawczym nie tylko historyków, ale także archiwistów. Podczas zajęć kursowych z nauk pomocniczych przyszły absolwent kierunku lub specjalności nabywa wiedzę i umiejętności niezbędne do pracy z dokumentacją czy szerzej – ze źródłem historycznym. Niemniej jednak, w dobie szybkich zmian technologicznych dydaktycy archiwalni zobligowani są do ciągłego dokształcania się, wzbogacania własnych umiejętności i dostosowania formy przekazu wiedzy oraz umiejętności do nowego typu odbiorców, jaki stanowią wspomniani przez Annę Sobczak „cyfrowi tubylcy” (s. 19).

Ilona Florczak